

Sammanfattning av huvudstudien vid f d Ydrefors träförädling

- Resultaten från undersökningen visar att det på några platser finns dioxin i så höga halter i ytliga marklager att långvarig vistelse på området och kontakt med förorenad jord kan medföra hälsorisker för människor.
- Trots de höga halterna i marken är spridningen av dioxin ut i Brosjön idag relativt måttlig.
- Provtagningar av sediment och analyser av abborrar fiskade nära sågverksområdet visar på dioxinvärden som får betraktas som låga.
- Med tanka på de relativt stora mängderna dioxin som finns inom sågverksområdet kan spridningen fortsätta under lång tid och på sikt även öka.
- Det är mycket angeläget att sanera området för att förhindra ytterligare spridning.
- Undersökningarna har omfattat provtagning i jord, grundvatten, sjösediment och i fisk.
- Jordprovtagning har skett i 41 punkter, grundvattenprovtagning i 4 grundvattenrör, sediment har tagits i 17 punkter i Brosjön och 7 abborrar har fiskats i Brosjön.
- De ämnen som analyserats är dioxin, klorfenoler och pesticider. Tyngdpunkten i provtagningar och analyser har legat på undersökning av dioxiner.
- De högsta föroreningshalterna, i första hand dioxin, har hittats på platsen där doppningskaret stod, på vägar där det doppade virket transporterats och på upplagsplatserna för doppat virke.
- Den högsta uppmätta halten dioxin är 610 000 ng TEQ/kg TS. Halten uppmättes i en punkt vid doppningsplatsen.
- Förhöjda halter av klorfenoler har uteslutande hittats vid doppningsplatsen.
- Riskbedömningen ingår som en mycket viktig del i huvudstudien. Den ska ge svar på vilka risker för människor och miljö som är aktuella idag, när huvudstudien görs, och i framtiden. Vid riskbedömningen väger man bl a in ämnenas giftighet, uppmätta halter, exponeringsvägar risken för att ämnena ska spridas.
- Den förorenade jorden bör grävas bort och ersättas med rena massor.
- Området ska efter saneringen kunna användas som strövområde utan att medföra risk för människors hälsa. Växter och djur ska inte heller riskera att påverkas av föroreningarna och det ska inte finnas risk för att föroreningar från sågverket ska kunna påverka livet i Brosjön eller nedströms liggande vattendrag eller sjöar på ett negativt sätt.
Kostnaden för saneringen beräknas ligga i intervallet 2,6 – 7,4 miljoner kronor.

Sveriges högsta dioxinhalt i Ydrefors

I södra Östergötland finns Sveriges högst uppmätta dioxinhalt. Mätningen har gjorts i Ydrefors vid den gamla f.d träförädlingen. Det visar en undersökningen som Länsstyrelsen Östergötland beställt. För ett år sedan presenterades sex träskyddsanläggningar med allvarliga föroreningar som länsstyrelsen ville undersöka närmare. Ydrefors ansågs som ett av de mest angelägna områdena. I studien som presenteras idag visas att området kan saneras så att det inte längre är farligt för människor och djur.

Länsstyrelsen Östergötland beställde förra året en fördjupad undersökning i Ydrefors, s.k. huvudstudie, av konsultföretaget Kemakta Konsult AB. De har mätt dioxinhalter och klorfenolhalter i marken där man doppat virke under 60 och 70-talet. Den högst uppmätta halten dioxin på en punkt var 610 000 nanogram per kilo jord. Det är enligt konsultfirman det högst kända värdet i landet hitintills. De föroreningar man funnit kan medföra hälsorisker för människor som vistas inom området och risker för skador på djur och växter i marken och i den närliggande Brosjön.

– Det är mycket oroande med så höga halter gift i marken, säger landshövding Björn Eriksson och länsledningen ser det som en av sina viktigaste uppgifter att driva de här frågorna för att få bort föroreningarna i vår natur. Samtidigt är det oerhört positivt att vi fått besked om idag att det går att stoppa spridningen genom en sanering och att Ydre kommun visar stort ansvar och initiativkraft.

Resultaten av studien innebär att en sanering måste göras för att skydda människorna på platsen och hindra att giftet sprids vidare i vattensystemen. Det är Ydre kommun, en av landets minsta, som har huvudansvar för att en sanering blir av. Kostnaden beräknas till mellan tre och åtta miljoner kronor och pengar finns att söka hos Naturvårdsverket. Att kostnaden inte blir högre beror på det begränsade geografiska området som måste saneras.

– Nu måste vi få del av saneringspengar från Naturvårdsverket, säger projektledaren Elisabeth Omsäter. Ydre kommun och länsstyrelsen kommer tillsammans att söka pengar och vi hoppas på snabba besked.

Sågverket fanns på platsen mellan 1928 och 1976. Under de sista 6-15 åren som sågen var i drift användes blånadsskyddsmedel för att förhindra att virket angreps av blånadssvampar. Medlet bestod bl a av klorfenoler. Dioxiner fanns med som en förorening i blånadsskyddsmedlet. Föroreningen har sannolikt orsakats av spill från det dopningskar där virket behandlades. Det finns också föroreningar där doppat virke har transporterats och lagrats.

Vid de detaljerade undersökningarna som nu slutförts har prover tagits i jord, grundvatten, sjösediment och i abborrar. Jordprovtagningen visar att de högsta dioxinhalterna finns i direkt anslutning till platsen där dopningskaret stod. Dioxin har också hittats i vägar inom området och på platser som användes som upplag för virke. Vid dopningsplatsen finns dioxinet både ytligt och djupt nere i marken medan det är begränsat till de ytliga lagren på övriga platser.

I huvudstudien föreslås att den förorenade jorden grävs bort och ersätts med rena massor. Målet med saneringen är att området ska kunna användas som strövområde utan att medföra risk för människors hälsa. Växter och djur ska inte heller riskera att påverkas av föroreningarna och det ska inte finnas risk för att föroreningar från sågverket ska kunna påverka livet i Brosjön eller nedströms liggande vattendrag eller sjöar på ett negativt sätt.

Ydreforsborna har inbjudits till ett informationsmöte om undersökningen den 15 juni kl 19.00 i Brogården i Ydrefors. Där medverkar Inga Arnell Lindgren, kommunalråd, Ydre kommun, Carl-Axel Centerstig ks-ordförande Vimmerby kommun, representant från Kinda kommun, Länsstyrelsen Östergötland och Yrkes- och miljömedicinskt Centrum.

Informationsskyltar finns sedan tidigare vid infartsvägarna till sågverksområdet och vid doppningsplatsen. Skyltarna har texten: ”Varning! Jorden inom området är förorenad av giftigt träimpregneringsmedel, undvik kontakt med jorden. Vid frågor ring: Miljövårdsenheten Länsstyrelsen Östergötland 013-19 60 00”

För mer information kontakta:

Landshövding Björn Eriksson 013-19 63 01

Länsråd Magnus Holgersson 013-19 63 02

Projektledare Elisabeth Omsäter, tel 013-19 63 17, e-post elisabeth.omsater@e.lst.se

Miljövårdsdirektör Jan Hällgren, tel 013-19 63 35, e-post jan.hallgren@e.lst.se

Information om projektet och rapporten finns också på länsstyrelsens hemsida e.lst.se

Några fakta:

Undersökningar och åtgärder med statliga medel vid förorenade områden

När man undersöker förorenade områden med statliga pengar görs undersökningarna stegvis enligt vissa regler. Skälet till att arbetet sker stegvis är de höga kostnader som är förknippade med förorenade områden. Första steget kallas förstudie. Visar förstudien att föroreningsituationen är så allvarlig att det kan vara nödvändigt med en sanering görs en huvudstudie. Huvudstudien innehåller mer detaljerade undersökningar av mark och grundvatten och om det är aktuellt, ytvatten och sediment. En riskbedömning som omfattar riskerna nu och i framtiden görs också. I huvudstudien presenteras också olika åtgärdsförslag. Stegen efter huvudstudie är förberedelse av sanering och genomförande av sanering. Vid en sanering med statliga medel är kommunen huvudman för projektet.

Doppning av trävirke

Doppning är en behandling av trävirke som skedde vid vissa sågverk. Det finns risk för blånadsskador om inte virket torkar tillräckligt snabbt. Virket doppades därför i doppningsmedel för att skyddas mot mögel- och blånadssvampar. Behovet av doppning minskade när fler och fler sågverk började anlägga virkestorkar med värme i istället för torkning utomhus. Många doppningsmedel innehöll olika klorfenoler, bl a pentaklorfenol. Träskyddsmedel med klorfenoler innehöll ofta dioxiner som förorening. Bekämpningsmedel med klorfenoler som verksamma beståndsdelar förbjöds 1977.

Doppningen gick vanligtvis till så att buntar med virke sänktes ner i ett stort kar med doppningsvätska. Efter några minuter var behandlingen klar och virket lyftes upp och fick rinna av ovanför karet. Virkesbuntens kördes sedan ut med truck för lagring på ett virkesupplag. Spill och dropp av doppningsmedel på marken skedde om virkesbuntens inte fick rinna av tillräckligt lång tid ovanför karet. Karet riskerade dessutom att svämma över, t ex vid nederbörd. Längre tillbaka i tiden, innan truckar infördes på sågverken, kunde inte hela buntar med virke doppas. Olika metoder med styckevis doppning och sprutning av virke med träskyddsmedel förekom då.

Dioxin och klorfenoler

Dioxiner binds mycket hårt till partiklar i marken och är därmed inte speciellt rörliga. Lösligheten i vatten är låg och nedbrytningen är mycket långsam. Man hittar därför i allmänhet dioxinet ytligt i marken vid den plats där t ex spill eller dropp av dioxinhaltiga vätskor skett. Dioxiner är cancerogena och hormonstörande.

Pentaklorfenol är något vattenlösligt, är mer rörligt och bryts ner lättare än dioxiner. Klorfenoler ger irritation av hud och andningsvägar och de typer av klorfenoler som har många kloratomer är konstaterat cancerogena. Effekter på lever och njure har påvisats. Pentaklorfenol är mycket giftigt för organismer som lever i vatten.